

AŞIRI DEĞERLİ TÜRK LİRASINDAN AŞIRI DEĞERSİZ LİRAYA

10 Aralık 2021

Yıldırım Koç

Ülkemizde herkes iktisatçıdır. Ekonomi konusunda görüş bildirebilmek için benim gibi meslekten iktisatçı olmaya hiç gerek yok (bu arada 48,5 yıllık iktisatçı olduğumu belirtiyim). Mektepli olmak gerekmiyor; alaylı olmak yeterli. Eskiden beri halkımızın ekonomiye duyduğu ilgi büyüktü. Esasında halkımız ekonominin yanı sıra hem uluslararası ilişkiler, hem mühendislik, hem sosyoloji, hem işletmecilik ve ne yazık ki, hem de tıp konularında görüş açıklama konusunda olağanüstü yeteneklidir ve eğilimlidir. Ancak şu son yıllarda ekonomik kriz derinleştikçe, ekonomik gelişmeler konusunda yapılan değerlendirmeler daha da arttı. Bazen bu alaylı iktisat uzmanlarının yanında ekonomik gelişmeler konusunda ağzımı açmaya çekindiğimi de söylemeliyim.

2008 yılında bir ABD Doları, 1,18 Türk Lirası'na eşitti. O yıllarda halkımızın alaylı iktisatçıları, "ekonomi çok iyiye gidiyor, inşallah yakında bir Dolar bir Türk Lirasına eşit olacak; bir ülkenin ekonomisinin gücü, parasının gücüyle ölçülür; çok şükür iyi gidiyoruz," diyorlardı.

2001 yılındaki ekonomik krizin ardından Dünya Bankası aracılığıyla emperyalist güçlerin Türkiye'ye dayattıkları politika, aşırı değerli Türk Lirası idi. Bu politikanın belirli bir süre devam eden olumlulukları insanları memnun etti. Ancak o günlerin acısı günümüzde çıkıyor.

Günümüzün para birimiyle ifade edildiğinde, 2000 yılı Ocak ayında 1 Dolar 0,55 Liraydı. 2001 yılı Ocak ayında 0,67 lira oldu. Kriz derinleştğinde 2001 yılı Mart ayında 0,98 liraya ve Nisan ayında 1,22 liraya yükseldi. 2003 yılı Mart ayına kadar 1,67 liraya ulaştı. Daha sonra Türk Lirası'nın değerlenme ve sıcak para için yağma günleri başladı. 2008 yılı Ocak ayında 1 Dolar 1,18 Lira'ya eşitti. 2003 yılı Mart ayından 2008 yılına kadar Türkiye'de fiyatlar arttı. 2003 yılında enflasyon oranı yüzde 18,3'tü. 2004 yılında yüzde 9,35; 2005 yılında yüzde 7,72; 2006 yılında yüzde 9,65; 2007 yılında yüzde 8,39 ve 2008 yılında yüzde 10,06 oldu. Ancak Dolar fiyatı 2003 yılı Mart ayında 1,67 TL'den 2008 yılı Ocak ayında 1,18 TL'ye kadar düştü. Aşırı değerli kılınan Türk Lirası, Türkiye'ye gelen sıcak para için gerçekten çok büyük kârlar sağladı.

1 Dolar 1,18 TL olunca, ithalat ucuzladı; enflasyon kontrol altına alındı. Türk Lirası bir süreç içinde değerlendirilince, ülkeye sıcak para girdi. Basit bir örnekle anlatayım. 2003 yılı Mart ayında 1 Dolar=1,67 TL idi. Türkiye'ye 1000 Dolar getirip Türk Lirasına çevirdiğinizde 1670 TL alıyordunuz. Bunu hazine bonosuna veya devlet tahviline yatırdığınızda, belirli bir faiz elde ediyordunuz. Ancak esas kazancınız, değerlendirilen Türk Lirası sayesinde oluyordu. Türk Lirası değerlendirilip Dolar kuru 1,18 TL'ye indiğinde, aldığınız faiz sayesinde daha da artmış olan Türk Lirası yatırımınızı Dolara çevirdiğinizde çok büyük para kazanıyordunuz. Hiç faiz almasanız bile, yatırdığınız 1000 Dolar yerine 1415 Dolar alıyordunuz (1670/1,18=1415).

İş böyle olunca, Türkiye'ye sıcak para aktı ve yabancılar akıl almaz paralar kazandılar. Ancak bu sayede döviz ucuzladı, Türk Lirası değerlendirildi. Böyle olunca da Türkiye'nin ithalatı patladı. Ucuz ithal ürünler Türkiye'de enflasyonun düşürülmesini sağladı. Diğer taraftan, enflasyon düşünce, devlet bütçesinde faiz ödemeleri azaldı; ortaya çıkan kaynak sayesinde sosyal yardımlar ve kamu kesiminde istihdam artırıldı. Ayrıca, düşük faizler sayesinde Türkiye'de yatırımlar teşvik edildi, inşaat sektörü yeni işler aldı, konutlar kolayca satıldı, kredi kartı ve tüketici kredisinin yaygınlaştırılmasıyla birlikte insanların hayat standardı yükseldi. İnsanlar ev aldı, araba aldı, ithal ürünlere yöneldi, hayat ucuzladı. Kamu kesiminde ve özel sektörde yeni istihdam olanakları da yaratıldı. Ancak bu süreçte Türkiye dışarıya epeyce borçlandı. Ayrıca, ithal ürünlerle rekabet edemeyen bazı işletmeler de kapandı ve işçilerini çıkardı. Ancak bir bütün olarak bakıldığında, insanların hayat standardında sürdürülebilmesi mümkün olmayan bir yükselme sağlandı. Bu insanlar da, haklı olarak, iktidardaki AKP'yi desteklediler. Bu yıllarda insanların önemli bir bölümünün AKP'ye oy vermesinin nedeni, yaşantılarında meydana gelen somut iyileşmelerdi. İnsanlar, "Allah razı olsun, başımı sokacak bir ev aldım;" dedi. "Allah razı olsun, ayağımı yerden kestim, bir araba alabildim," dedi.

Deniz bir süre önce tükendi.

Bir dönem aşırı değerli Türk Lirası sayesinde ekonominin sorunlarına geçici çözümler üretebilen ve halkın hayat standardını yükselterek onun desteğini alabilenler, şimdi zor durumda. Türk Lirası'nın değerinin düşürülmesi, beklenmedik bir gelişme değil, ekonomik sorunların aşılabilmesi için uygulanan bilinçli politikanın ayrılmaz bir parçası.

Günümüzde siyasal iktidarın anlayışına göre, ekonominin sorunlarının çözümü ancak halkın hayat standardının düşürülmesiyle mümkün olabiliyor. Türkiye'ye daha fazla turist getirilmesi, Türkiye'nin ihracatının artırılması, Türkiye'ye (sıcak para olarak değil de) yatırım amaçlı yabancı sermayenin getirilmesi, ancak ücretlerin satınalma gücünün, işgücü maliyetinin, diğer bir deyişle, halkımızın yüzde 70'inden fazlasını oluşturan işçilerin ve memurların hayat standardının düşürülmesiyle mümkün. Diğer bir deyişle, çok önemli bir değişim yaşıyoruz.

Bir dönem, bir süre için bile olsa ekonomik sorunların çözümüyle halkın refah düzeyinin yükseltilmesi birbirini tamamlayan süreçlerdi. Günümüzde bunun tam tersi geçerli. Siyasal iktidarın izlediği stratejiye göre, halkın refah düzeyi düşürülmeden ekonominin sorunlarının çözümü mümkün değil. Bakalım bu çelişki nasıl gelişecek. Halkın refah düzeyi düşürülmeden ekonominin sorunlarının çözülmesini temel alan stratejiler ülkemizde hakim olabilecek mi?